

Володимир ДРАГАН
(Борислав, Україна)

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У ТВОРЧОСТІ СТЕФАНА КОВАЛІВА ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

У своїй творчості Стефан Ковалів порушував важливі теми, пов'язані з ідеалами служіння народу, самовідданості та захисту національної гідності. У контексті сучасної війни з росією, звернення до класичної літературної спадщини дає змогу простежити витоки української незламності та створити зв'язок між поколіннями захисників.

Творчість С. Коваліва наснажена глибокими сенсами національної ідентичності, які відіграють ключову роль у протидії дезінформації та ворожій пропаганді. Виховання стійкого патріотичного світогляду серед молоді є фундаментом і для забезпечення цивільної обороноздатності, і для формування ментального опору. На відміну від формальних настанов чи статутів, художні образи С. Коваліва мають потужний емоційний вплив, пробуджуючи внутрішнє прагнення захищати Батьківщину. Це робить його твори ефективним інструментом для сучасної педагогіки та системи допризовної підготовки.

Впровадження військово-патріотичного виховання на базі класичних текстів загалом, допомагає усвідомити, що обороноздатність держави залежить не лише від озброєння, а й від морально-психологічної стійкості кожного громадянина у боротьбі за незалежність.

Стефан Ковалів у своїй творчості приділяв значну увагу зображенню життя маргіналізованих соціальних груп та їхніх прагнень до гідного існування. У циклі бориславських оповідань, зокрема у творі «Добрий заробок», автор майстерно висвітлює нелюдські умови праці на нафтових промислах. Боротьба героїв в цих оповіданнях часто набуває стихійного характеру або ж проявляється через моральну стійкість проти нищівного впливу існуючої системи [4, 1-52].

У творах, присвячених сільській тематиці, зокрема в оповіданні «Зваричі», С. Ковалів акцентує увагу на конфлікті між патріархальним укладом селянського життя та новими економічними реаліями. У цих умовах селяни змушені відстоювати своє право на існування перед обличчям лихварства і несправедливих правових норм [9, 215-222].

Натомість у оповіданнях, зокрема, такому як «Чічі», де розглядається тема еміграції та заробітчанства, де С. Ковалів демонструє трагізм долі тих, хто, шукаючи соціальної справедливості за кордоном, нерідко стикається з ще більшою експлуатацією, втрачаючи особистісну та національну ідентичність [9, 171-184; а також див. ширше у: 13].

Незважаючи на те, що Стефана Коваліва часто визначають як реаліста-побутописця, у його творчості виразно простежується ідея національного пробудження. Він підкреслює важливість освіти та самоусвідомлення як фундаменту боротьби за політичну свободу рідного краю. Для посилення емоційного впливу на читача, С. Ковалів часто використовує натуралістичні деталі, які яскраво ілюструють жахи соціальної несправедливості, закликаючи до протесту [10]. Герої його творів здебільшого представляють три основні типи. По-перше, це робітники нафтових промислів, які попри надзвичайно жорстокі умови зберігають свою людську гідність. По-друге, це селяни, прагнення яких до справедливості змушує їх шукати розв'язання конфліктів через юридичні інституції або освіту. І нарешті, це діти, чії життєві шляхи найяскравіше демонструють глибокий дефіцит соціальної справедливості в тогочасному суспільстві.

Герої літературних творів Стефана Коваліва стають для молодого покоління уособленням моральної стійкості в умовах складних історичних обставин. У своїх працях, присвячених життю галицьких робітників і селян, таких як «Громадські промисловці» та «Риболови», С. Ковалів створює образи людей, які не миряться з несправедливістю. Вони здатні згуртуватися заради спільного блага своєї громади, що утверджує основу національного патріотизму [1; 9, 198-214; 9, 464-475].

Важливим є й те, що для його персонажів праця – це не просто спосіб виживання, а важливий процес, спрямований на створення національного простору. Наприклад, у творах на кшталт «Іван Всеготовий» розкривається образ героя, який своєю майстерністю

та невтомною працею стає символом творчої енергії та життєвої сили народу. Твір зосереджується на проблематиці солдатської служби та військового життя, висвітлюючи образ Івана Всегото-вого, який уособлює ідеал хороброго і витривалого воїна. Головний герой демонструє дивовижну стійкість перед випробуваннями і долає всі труднощі, що постають перед ним. Через цей образ молоде покоління приходить до усвідомлення, що патріотизм – це не гучні слова, а щоденна сумлінна праця на благо своєї землі і громади [2].

Стефан Ковалів також часто звертався до теми випробувань, які зустрічаються на життєвому шляху «малої людини» в промісловому Бориславі. Його твори, як-от «Безконечний швіндель» та «Киселиця», показують героїв, які незважаючи на життєві труднощі, зберігають людську гідність і вірність своїй національній ідентичності. Такими людьми є ті, хто не зраджує своїм принципам заради легкої наживи [3; 5, 67-81; 9, 375-387].

Як талановитий педагог, С. Ковалів тонко інтегрував у свої художні тексти моральні настанови і цінності. Персонажі його творів часто виступають хранителями знань та традицій. Образ патріота в його викладі позбавлений надмірного героїчного пафосу – це скромна і віддана своїй справі людина, чий патріотизм проявляється через щире турботу про власну родину, громаду і всю націю.

Педагогічна спадщина Стефана Коваліва є практичним маніфестом, який акцентує увагу на формуванні характеру через працю, релігію та національну самосвідомість. Його ідеї залишаються актуальними, оскільки він бачив школу не просто як місце для отримання знань, а як майстерню для розвитку людської душі. С. Ковалів вважав, що характер формується через щоденну працю. Він ставив практику над теорією, заохочуючи заняття через організацію шкільних городів й ремесл. На його думку, праця навчає дисципліни, терплячості й відповідальності за власні дії, що сприяє розвитку самозарадності – здатності покладатися на свої сили [11].

Для С. Коваліва виховання цілісної особистості було неможливе без зв'язку з народом. Викладання рідної мови, історії та фольклору мало важливе значення для формування «патріотичного стержня», який надає людині опору під час суспільних криз. Християнська етика служила для нього фундаментом виховання: чес-

ність, пошук істини та милосердя стали базою для розвитку внутрішнього «морального компасу», що допомагає приймати правильні рішення в складних ситуаціях. С. Ковалів підкреслював, що діти переймають не слова, а вчинки. Тому важливо, щоб авторитет педагога будувався на його власній моральності та відданості справі, сприяючи формуванню ідеалів через наслідування гідного прикладу. Він також активно боровся проти пияцтва та неписьменності серед селян, розглядаючи просвіту як засіб визволення від «рабської психології» та розвитку сили волі і критичного мислення [11]. Таким чином, виховна система С. Коваліва націлена на формування «цілісної людини», яка є працьовитою, віруючою та свідомою своєї національної ідентичності.

Використання творчої спадщини Стефана Коваліва у роботі з допризовною молоддю має на меті всебічний розвиток їхньої національної свідомості, моральної стійкості та готовності до захисту держави. Його твори створюють можливості для інтеграції виховних елементів через аналіз таких важливих аспектів, як патріотизм, соціально-психологічні процеси та громадянський обов'язок. Наприклад, дослідження оповідань про долю галицького селянства (збірки «Оповідання для молодіжи», чи наприклад «Дезертир») допомагає осмислити важливість усвідомлення себе як частини нації [5; 6; 9, 161-170].

Образи, як-от постать Івана Всеготового у творі «Іван Всеготовий», пропонують молоді зразки моральної стійкості, чесності та відданості, що є незамінними рисами для майбутнього захисника держави [2]. Крім того, вивчення публіцистичних праць і мемуарів С. Коваліва, зокрема тих, що описують співпрацю з Іваном Франком, відкриває перед молоддю глибоке розуміння інтелектуального й культурного потенціалу української нації в умовах чужоземного панування [1; 7; 8; 9]. Робота з його творчістю сприяє зміцненню історичної пам'яті та забезпеченню тяглості поколінь.

Для ефективної роботи з допризовною молоддю варто застосовувати різноманітні методи. Серед них особливе місце займають літературно-дискусійні клуби, де можна обговорювати такі твори, як «Дезертир», акцентуючи увагу на поняттях присяги, вірності і наслідках зради власним цінностям. Корисним буде проведення учнівських конференцій на тему «Стефан Ковалів: минуле і сучасність», де учасники досліджуватимуть його діяльність як громадського діяча. Краєзнавчі екскурсії до Борислава та Дрогобича,

які стали ключовими місцями його життя і творчості, дозволять візуально зануритися у історичний контекст боротьби за українську ідентичність. Особливу увагу варто приділити аналізу збірок «Оповідання для молодіжи» («Світ учить розуму» [5, 82-109.], «Писанка» [6, 87-99.]) в рамках тематичних бесід про етику стосунків, значення поваги до праці та необхідність дисципліни [1; 7; 8; 9; 12]. Завдяки цьому творчість Стефана Коваліва стане потужним інструментом у вихованні національно свідомих та морально стійких поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драган В. Історико-краєзнавчі погляди Стефана Коваліва в дослідженнях українських гуманітаріїв другої половини XX – початку XXI ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Том 2. № 52. 2019. С. 144–148. URL: <https://history.znu.edu.ua/index.php/journal/article/view/202/209>.
2. Ковалів С. Іван Всеготовий. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/806/80602/kovaliv-stefan-mykhaylovych-ivan-vsehotovyy.pdf>.
3. Ковалів С. Киселиця. URL: <https://ru.osvita.ua/school/literature/k/80603/>.
4. Ковалів С. Образи з Галицької Каліфорнії. Львів: друк. наук. т-ва ім. Шевченка, 1913. 138 с.: портр.
5. Ковалів С. Оповідання для молодіжи. Львів: Накладом Укр.-Рус. Вид. Спілки: 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1910. Т. 1: Чародійна скрипка. 1910. 109 с.
6. Ковалів С. Оповідання для молодіжи. Львів: Накладом Укр.-Рус. Вид. Спілки: 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1910. Т. 2: Писанка. 1910. 153 с.
7. Ковалів С. Оповідання, статті, щоденник (3 недрукованої спадщини). Дрогобич: Сурма – Львів – інститут МАУП, 2011. 204 с.
8. Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи (3 недрукованої спадщини). Борислав, 2009. 183 с.
9. Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. Наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. 723 с.

10.Ковалів Стефан Михайлович. Біографія. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=12830#:~:text...>

11.Коцопей Г. Питання виховного ідеалу української молоді у творчій спадщині Стефана Коваліва. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. Випуск 48. С. 209–216. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/48/33.pdf.

12.Стефан Ковалів: педагог, письменник, громадський діяч «Галицької Каліфорнії» та високоповажний друг Івана Франка: науковий збірник статей і матеріалів регіональної науково-практичної конференції до 175-ї річниці від дня народження Стефана Коваліва 24 листопада 2023 р. / Головний редактор: Богдан Лазорак; Упорядниця і технічна редакторка: Тетяна Лазорак; Відповідальна секретарка: Тетяна Кекіс. Дрогобич: Півсвіт, 2023. 268 с. URL: <https://kamenyar.info/wp-content/uploads/2023/11/STEFAN-KOVALIV-Zbirnyk-ostatochnyj.pdf>.

13.Шостак О. Тема еміграції у творчості Стефана Коваліва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. № 47. Том 3. URL: https://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v47/part_3/18.pdf.